

Інноваційні підходи в залученні громади до процесів планування місцевого розвитку

План

1. Залучення громади та участь зацікавлених сторін.
2. Технологічні елементи забезпечення участі у громаді.
3. Форсайт як спосіб планування розвитку із залученням представників різних громад.

1. Способи залучення громадян до планування та прийняття рішень на всіх рівнях можуть бути предметом дискусії та активно вивчаються вченими, політиками і громадськими діячами. Однак можна з впевненістю стверджувати, що безумовною довгостроковою сучасною тенденцією стає підвищення ролі громадськості в процесах прийняття рішень. Планування на пряму залежить від цілепокладання, а відтак варто знати бажаний та прийнятний вектор розвитку. Для того, щоб розробити план місцевого розвитку, необхідно залучити до цих процесів якомога більше зацікавлених сторін.

***Залучення громадськості** – це процес, завдяки якому місцеві жителі як представники зацікавлених сторін беруть участь у вирішенні публічних справ чи питань місцевого значення. Без долучення громадськості прірва зубожіння буде тільки збільшуватись.*

***Зацікавлена сторона** – це будь-яка особа, громада, група або інституція, зацікавлені у розвитку громади. Слід розрізняти три групи зацікавлених сторін:*

- *Ключові зацікавлені сторони: це ті, хто може мати серйозний вплив або відігравати важливу роль у забезпеченні успішної діяльності.*

- *Основні (первинні) зацікавлені сторони: це ті, на кого, зрештою, впливають результати дій – хто виграє в результаті їх або щось втрачає.*

- *Другорядні зацікавлені сторони: всі інші особи, громади, групи або інституції, яких стосується даний напрям діяльності.*

Залучення зацікавлених осіб до розробки стратегії місцевого розвитку повинно бути широким, справедливим, рівноправним і добре організованим заздалегідь. Зацікавлені сторони мають бути представлені трьома групами: місцевою владою (державний сектор), бізнесом (приватний сектор) і неурядовими неприбутковими організаціями (громадянське суспільство):

ТИПОВИЙ ПЕРЕЛІК ПРЕДСТАВНИКІВ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН У МІСЦЕВОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ

Державний сектор (місцева влада)	Обрані посадові особи Органи місцевого самоврядування та їх структурні підрозділи Районні, обласні та загальнодержавні управління та агенції, які відповідають за планування та управління економічним
---	--

	розвитком та здійснюють регуляторні функції Науково-дослідні установи, університети, коледжі
Приватний сектор (бізнес)	Великі підприємства Малі, середні та дрібні підприємства, приватні підприємці Забудовники (промислове, комерційне та житлове будівництво) Банки, кредитні спілки та інші фінансові установи Торгово-промислові палати та інші бізнес-асоціації Агенції, ради та асоціації підприємців, посередники з підтримки та розвитку бізнесу (бізнес-центри, фонди розвитку підприємництва тощо)
Неурядові організації (громадянське суспільство)	Органи самоорганізації населення Громадські організації Місцеві школи та клуби Організації та асоціації, які представляють інтереси громади Організації та асоціації, які орієнтовані на питання місцевого економічного розвитку Профспілки та інші професійні асоціації

Для того, щоб чітко визначити коло зацікавлених осіб та умови, за яких вони погодяться взяти участь у процесі планування місцевого розвитку, рекомендуємо скористатися моделлю «CLEAR»

Термін (акронім) CLEAR

створено першими літерами англійських слів:

C-Can do – спроможність брати участь

L-Like to – бажання до участі

E-Enabled to – створення можливостей для участі

A-Asked to - запрошення до участі

R-Responded to – врахування точки зору, зворотній зв'язок

МОДЕЛЬ «CLEAR»

Фактори участі	Як це працює?	Політична дія місцевої влади
СПРОМОЖНІСТЬ БРАТИ УЧАСТЬ Can do	Особисті ресурси, які представники громади мають і можуть запропонувати (знання, інформація, вміння публічно виступати, писати, організувати заходи, заохочувати підтримку тощо)	Розбудова спроможності: конкретні заходи з підтримки та цілеспрямований розвиток соціального капіталу.

БАЖАННЯ УЧАСТІ Like to	Відданість участі потребує відчуття приналежності до громади(громад).	Відчуття спільності (громади), залучення громадян, соціальний капітал і громадянство
СТВОРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ УЧАСТІ Enabled to	Громадська інфраструктура – організація волонтерських, громадських дорадчих груп, організацій та мереж – створює (або блокує) можливості для участі	Розбудова громадської інфраструктури для створення груп і організацій, здатних спрямовувати участь і сприяти їй
ЗАПРОШЕННЯ ДО УЧАСТІ Asked to	Мобілізація людей для участі (у прийнятті рішень) та очікування щодо їхнього внеску	Запровадження можливих способів участі громадськості та їх відкритість. Використання різних стимулів до розвитку, почуття обов'язку, постійність участі, цільові запрошення до участі
ВРАХУВАННЯ ТОЧКИ ЗОРУ, ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК Responded to	Люди готові брати участь, якщо відчують, що до них прислухаються.	Спроможність системи публічної політики та персоналу «відповідати» на потреби.

Планування та реалізація МЕР, що здійснюється на засадах колективної участі, створюють цілу низку потенційних переваг:

- виробляє почуття причетності до громади та відповідальності за роботу в рамках проекту;
- забезпечує краще розуміння проблем МЕР та рівня їхньої складності;
- створює підґрунтя для розв'язання пріоритетних проблем міжгалузевій основі;
- враховує широкий спектр пропозицій та ідей для поліпшення планування, управління розвитком;
- сприяє розширенню прав і можливостей зацікавлених сторін;
- гарантує успішну реалізацію стратегій і досягнення консенсусу інтересів.

2. Участь громади – це не магічний інструмент гарантованого результату. Вона не обов'язково забезпечує кращі результати, ніж адміністративні технічні рішення, але вона може створити таке єднання і таку синергію, коли будуть зароджуватися нові можливості.

ОСНОВНІ НАЙПРОСТІШІ ТИПИ УЧАСТІ

- **Обмін інформацією:** односторонній потік інформації слугує інформуванню громадян для забезпечення прозорості та підтримки легітимності місцевої влади.
- **Консультації :** передбачають обмін інформацією, зворотній зв'язок, збір даних щодо реакції на певні питання. Участь такого роду створює двосторонні інформаційні потоки, але при цьому відносини між місцевою владою і зацікавленими сторонами – незбалансовані, оскільки їх результати не мають обов'язкової сили для відповідальних осіб.
- **Спільне рішення:** як правило, є наслідком спільного розв'язання проблем або планування, там де є спільний контроль над прийнятими рішеннями. Спільне прийняття рішень буде

корисним тоді, коли знання, поінформованість, можливості, ресурси або досвід зацікавлених сторін мають критичне значення для досягнення цілей.

- **Делеговане рішення:** це механізм, який передає контроль над прийняттям рішень, ресурсами, діяльністю від міста зацікавленим сторонам (або окремим групам зацікавлених сторін).

Делеговане рішення означає, що призначені зацікавлені сторони можуть самостійно планувати та втілювати проекти і програми, виходячи зі своїх інтересів і без істотної участі та контролю з боку місцевої влади. Найглибші рівні участі громади забезпечуються саме на рівні делегованих рішень.

«Майданчик» для формального і неформального спілкування різних груп не є ізольованим. Те, що відбувається в одному з них, може вплинути на те, що може відбутися в іншому. Зв'язок між місцями формального і неформального спілкування впливає на загальні результати. Тут є два вирішальних аспекти:

- Спосіб формування груп для діалогу та участі: як розділені групи – за географічними ознаками (наприклад, місцеві «сусідські» комітети), за рівнями впливу (наприклад, асоціація сіл) чи сферою інтересів (наприклад, довкілля)?

- Горизонтальні та вертикальні зв'язки між майданчиками: чи достатньо пов'язані між собою (формально чи неформально) такі «майданчики», чи існує між ними комунікація та синергія (наприклад, між групою меншини і певними депутатами)?

Для забезпечення широкої участі та постійного діалогу посадовці повинні планувати встановлення зв'язку між формальними і неформальними «майданчиками», формувати умови для проведення діалогу та розуміти позицію кожної зацікавленої сторони.

3. *«Форсайт» (від англ. foresight) – погляд в майбутнє, передбачення, розсудливість, далекоглядність, передбачливість. У перекладі з англійської слово «foresight» означає «передбачення» і застосовується в прогнозуванні у значенні «погляд у майбутнє», «бачення майбутнього».*

Форсайт – це процес систематичного визначення нових стратегічних напрямів, які в довгостроковій перспективі зможуть серйозно вплинути на економічний і соціальний розвиток. Він включає: обговорення можливих шляхів розвитку і формування на основі цього довгострокових пріоритетів в різних галузях і сферах; сукупність інструментів, що дозволяють активно передбачати проблеми майбутнього та активний прогноз, який включає елементи дії на майбутнє. **Форсайт використовувався для досягнення таких цілей:**

- визначення пріоритетів технологічного розвитку на 10 років;

- розробка стратегічного бачення розвитку технологій для сфери освіти і науки на 20 років;
- складання класифікованого списку перспективних технологій для основних галузей національної економіки;
- формування і розвиток унікальних стійких конкурентних переваг у промисловості;
- розробка селективної стратегії економічного розвитку;
- обґрунтування вибору пріоритетів державного фінансування науки.

Методологія форсайту поєднує наукове прогнозування з урахуванням інтересів відомого трикутника «влада – бізнес – громада» шляхом дієвого залучення до процесу «створення моделі майбутнього» так званих «стейкхолдерів», або «зацікавлених сторін» – тобто саме тих, хто буде брати участь у плануванні та реалізації і, головне, тих, на кого найбільше вплинуть наслідки цієї реалізації.

Методичний інструментарій форсайту включає велике різноманіття методів вироблення перспектив, що існують у різних науках і прикладних сферах, використовуючи як традиційні методи, так і нові, креативні.

Основні методи, які відображають різні функції форсайту, з'єднані в чотири групи і отримали назву «кристал методів форсайту». Він включає: «аналіз» (аналіз поточної ситуації); «експертизу» (прогнозування тенденцій); «креативні методи» (вироблення нових ідей щодо майбутнього); «взаємодію» (узгодження поглядів і забезпечення взаємодії).

Рис. 2.3

У більшості країн Європи форсайт серйозно укорінився саме через потребу об'єднання інтелекту та пошуку консенсусу співпраці між бізнесом, владою та громадою в процесі розроблення стратегій та пошуку найкращих шляхів перспективи розвитку.

ПОРІВНЯННЯ ФОРСАЙТУ ТА ТРАДИЦІЙНОГО ПЛАНУВАННЯ

Традиційне планування	Форсайт
Є конкретним припущенням про майбутнє, яке зроблене на підставі поточної ситуації	Є аналізом інформації про майбутнє з метою виявлення пріоритетних напрямів і створення образів та сценарії в

	бажаного майбутнього
Можливе формування довгострокових прогнозів (до 15 років)	Можливе формування довгострокових прогнозів (до 30 років)
При його здійсненні необхідно жорстко слідувати методикам, тому результати не залежать від суб'єктивних думок	Важлива роль належить людському чиннику, оскільки кожній людині властиві свої внутрішні уявлення і знання ситуації
Досягнення консенсусу не є принциповим	Необхідне досягнення консенсусу між всіма зацікавленими в остаточних результатах особами
Остаточний вибір не зроблений доти, поки можливі декілька різних сценарії в розвитку	Строго визначається напрям руху, жорстко прив'язаний до певного, зафіксованого образу майбутнього, але допускається можливість коректив

Форсайт є одним із найбільш використовуваних механізмів для прогнозування соціально-економічного розвитку, який використовують для таких видів діяльності:

- прогнозування та застосування критичного мислення щодо довгострокових розробок;
- формування майбутнього, особливо шляхом впливу на державну регуляторну політику;
- планування місцевих бюджетів;
- застосування інноваційної політики щодо розвитку депресивних територій.

Форсайт включає ряд підходів, що об'єднують три складові:

- бачення майбутнього (прогнозування, перспективи, передбачення);
- планування (стратегічний аналіз, визначення пріоритетів);
- мережі (спілкування, експертна оцінка).

У якості інструмента форсайт використовує метод «мозкового штурму», метод Дельфі чи інші.

Найчастіше форсайт використовують на національному рівні, проте застосування регіонального та місцевого форсайту може мати наступні переваги:

- точніше виявлення інноваційних точок росту на території;
- отримання синергетичного ефекту від співпраці споріднених структур;
- формування інтегрованого стратегічного плану розвитку для територіальних громад, мікрорегіону та регіону;
- поєднання зусиль регіональної влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу та науки для досягнення спільних цілей.